

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Αντιμετωπίζοντας την πρόκληση της ανόδου των τιμών του πετρελαίου»

COM(2008) 384 τελικό

(2009/C 218/20)

Στις 13 Ιουνίου 2008, και σύμφωνα με το άρθρο 93 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή να καταρτίσει γνωμοδότηση σχετικά με την

«Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Αντιμετωπίζοντας την πρόκληση της ανόδου των τιμών του πετρελαίου»

Το ειδικευμένο τμήμα «Οικονομική και Νομισματική Ένωση και Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΕΟΚΕ, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 02 Φεβρουαρίου 2009, με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. CEDRONE.

Κατά την 451η σύνοδο ολομέλειάς της, της 25ης και 26ης Φεβρουαρίου 2009 (συνεδρίαση της 25ης Φεβρουαρίου 2009), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 162 ψήφους υπέρ, 6 ψήφους κατά και 12 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συστάσεις και συμπεράσματα

1.1 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή συμμερίζεται τις ανησυχίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσον αφορά τις άμεσες και ανησυχητικές πληθωριστικές επιπτώσεις των τιμών του πετρελαίου σε ορισμένους τομείς και στις πλέον ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Η άνοδος των τιμών του πετρελαίου επηρεάζει άμεσα το κόστος της θέρμανσης και των μεταφορών και έμμεσα το κόστος των τροφίμων: το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών των φτωχότερων νοικοκυριών διατίθεται για τα είδη αυτά.

1.2 Το πρόβλημα απαιτεί δυναμική και επείγουσα δράση, αλλά ανακινεί επίσης ένα ευρύτερο ευαίσθητο ζήτημα. Η ενίσχυση των φτωχών οικογενειών πρέπει απαραίτητως να παρασχεθεί μέσω άμεσης στήριξης του εισοδήματος και όχι μέσω, για παράδειγμα, φορολογικών μέτρων (π.χ. με μείωση των φόρων επί των πετρελαϊκών προϊόντων) τα οποία επηρεάζουν τις τιμές της αγοράς αμβλύνοντας τις συνέπειες της ανόδου των τιμών του πετρελαίου.

1.3 Η ΕΟΚΕ θεωρεί πολύ σημαντικό να μπορέσει η αγορά να επιτελέσει την ιδιαίτερη λειτουργία της που συνίσταται στο να λαμβάνεται υπόψη η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και να καθορίζονται οι κατάλληλες αντιδράσεις στην κατάσταση.

1.4 Η άνοδος των τιμών θα πρέπει να ενθαρρύνει όλους τους συντελεστές να προβούν στην κατάλληλη εξοικονόμηση ενός αγαθού το οποίο έχει καταστεί ακριβότερο, αντικαθιστώντας ακριβότερα αγαθά με φθηνότερα και εξισορροπώντας την παραγωγή και την κατανάλωση κατά τρόπο που να επιτρέπει την εξοικονόμηση οποτεδήποτε τούτο είναι τεχνικά εφικτό. Όπως αναφέρεται παραπάνω, οι φτωχότερες οικογένειες πρέπει να προστατευθούν, όμως μόνο μέσω άμεσης οικονομικής στήριξης χωρίς να διαστρεβλώνο-

νται τα μηνύματα της αγοράς τα οποία πρέπει να αφεθούν ελεύθερα να επιτελέσουν τη φυσική τους λειτουργία που έγκειται στην αποκατάσταση της ισορροπίας.

1.5 Όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, πρέπει επίσης να υιοθετηθούν παρόμοιες στρατηγικές για να βοηθηθούν οι τομείς της οικονομίας που έχουν πληγεί εντονότερα από την άνοδο των τιμών του πετρελαίου. Αυτό ισχύει προπάντων για τον τομέα της αλιείας, αλλά γενικότερα για όλους τους τομείς που εστιάζονται στην ικανοποίηση της ζήτησης για είδη διατροφής και μεταφορές.

1.6 Και σε αυτή την περίπτωση, τα μέτρα τα οποία απαιτούνται προκειμένου να αποτραπούν ιδιαίτερα επιζήμιες οικονομικές αντιδράσεις θα πρέπει να λάβουν τη μορφή άμεσων ενισχύσεων και όχι φορολογικών μέτρων (μείωση των φόρων) τα οποία θα είχαν ως συνέπεια την τεχνητή μείωση των τιμών οι οποίες, αντιθέτως, πρέπει να αντικατοπτρίζουν την αύξουσα σπάνι των πετρελαϊκών πόρων.

1.7 Όσον αφορά τις μακροοικονομικές επιπτώσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες, πρέπει να καταρτισθούν σφαιρικά σχέδια στήριξης, ειδικότερα για τις ασθενέστερες οικονομίες, κατά πρώτο λόγο μέσω χρηματοδοτικών μέτρων για τη στήριξη της εφαρμογής πολιτικών εξοικονόμησης ενέργειας. Και πάλι, απαιτούνται μέτρα στήριξης, συμπεριλαμβανομένων φιλόδοξων μέτρων, τα οποία όμως δεν πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα να συγκαλύπτονται τα μηνύματα που οι αγορές πρέπει να είναι πάντοτε ελεύθερες να ακολουθούν.

1.8 Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι απαιτείται ισχυρή πολιτική απόκριση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.9 Πρώτον, σε αυτή όπως και σε άλλες περιπτώσεις, η ενιαία παρουσία ενός οργανισμού όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση που αντιπροσωπεύει το ένα πέμπτο της παγκόσμιας παραγωγής, μπορεί να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα και εξέχοντα ρόλο. Συγκεκριμένες προτάσεις, σχεδιασμένες σε μια κοινή βάση από έναν φορέα ανάλογης βαρύτητας σε παγκόσμιο επίπεδο δεν μπορούν να αγνοηθούν εύκολα. Τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά εάν οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται μεμονωμένα και ορισμένες φορές μάλιστα κατά τρόπο που να φαίνεται ότι αντιφάσκουν.

1.10 Σε μια κατάσταση όπως η παρούσα, στην οποία είναι δυνατή η απότομη άνοδος των τιμών βασικών πρώτων υλών, μια πρόταση για διαβουλεύσεις και διάλογο σε παγκόσμιο επίπεδο στον οποίο θα συμμετέχουν όλα τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη φαίνεται να αποτελεί προϋπόθεση για οποιοδήποτε περαιτέρω πρωτοβουλίες. Θα μπορούσε να προβλεφθεί μια παγκόσμια διάσκεψη των χωρών παραγωγής και των χωρών κατανάλωσης.

1.11 Δεύτερον, πρέπει να υπάρξει σαφής δέσμευση για τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας. Η οικοδόμηση της Ευρώπης είχε ως θεμέλιο σχέδια σημαντικών ενιαίων αγορών: άνθρακα και χάλυβα, ατομικής ενέργειας και γεωργίας, και στη συνέχεια, από τον Ιανουάριο του 1993, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Τέλος, το 1999, δημιουργήθηκε η νομισματική ένωση. Έχει έρθει το πλήρωμα του χρόνου για την ανάληψη συγκεκριμένης δράσης στην αγορά ενέργειας.

1.12 Τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα να απελευθερωθεί ο βασικός αυτός τομέας από τις καταστρεπτικές πιέσεις της κερδοσκοπίας η οποία, ως γνωστόν, επιτελεί μια ουσιώδη λειτουργία ρύθμισης της αγοράς εντός φυσιολογικών ορίων, αλλά πέραν αυτών συμβάλλει σε ολοσχερή αποδιοργάνωση και απόλυτη ανασφάλεια.

1.13 Η ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας πρέπει να καταστεί διαφανής και να τεθεί υπό τον έλεγχο των αρμοδίων αρχών: η αστάθεια των τιμών πρέπει να περιοριστεί σημαντικά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει με την κατάλληλη πληροφόρηση και τη ρύθμιση των στρατηγικών αποθεμάτων. Η ορθή ρύθμιση μιας τόσο σημαντικής αγοράς όπως η ευρωπαϊκή θα έχει οπωσδήποτε ισχυρή επίδραση σε παγκόσμιο επίπεδο.

2. Ειδικές παρατηρήσεις

2.1 Κατά συνέπεια, η ΕΕ πρέπει να επιστρέψει στο αρχικό της πνεύμα (τις Συνθήκες ΕΚΑΧ και Ευρατόμ) και να δημιουργήσει τελικά μια εσωτερική αγορά ενέργειας, η οποία σήμερα είναι περισσότερο από ποτέ επειγόντως αναγκαία για να αποτραπούν κίνδυνοι και οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, μεταξύ άλλων.

2.2 Η ΕΕ οφείλει να εξοπλιστεί με κατάλληλα μέσα λήψης αποφάσεων (καθιστώντας «θεσμική» τη διαδικασία που πρόσφατα θέσπισε η γαλλική Προεδρία, λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης), έτσι ώστε να μπορεί να καθοδηγεί την εσωτερική ενεργειακή πολιτική και να εκφράζεται με μία φωνή σε διεθνείς διασκέψεις όπου λαμβάνονται αποφάσεις σχετικά με τις εν λόγω πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών που αφορούν το πετρέλαιο. Η τιμή

προμήθειας η οποία δεν πρέπει να επηρεάζεται από τους κερδοσκόπους πρέπει να αποτελέσει την αρχή.

2.3 Η Ένωση πρέπει να μεταλλάξει τις εθνικές πολιτικές αποθεμάτων πετρελαίου των μεμονωμένων χωρών σε μια κοινή διαφανή πολιτική, παρέχοντας με τον τρόπο αυτόν μεγαλύτερη ασφάλεια στην πολιτική εφοδιασμού.

2.4 Πρέπει να εφαρμόσει κοινά μέτρα, όπως για παράδειγμα εναρμονισμένα φορολογικά μέτρα για τα πετρελαιοειδή προκειμένου να ελαχιστοποιήσει τις ζημιές των οικονομικών τομέων που έχουν πληγεί περισσότερο και να συμφωνήσει για την παροχή άμεσης στήριξης του εισοδήματος για τους καταναλωτές, ιδιαίτερα τους πλέον ευάλωτους. Ένα ποσοστό των κερδών των επιχειρήσεων πρέπει να διατεθεί για τον σκοπό αυτόν.

2.5 Οφείλει να αναλάβει αποφασιστικότερη δράση για τη ρύθμιση του ανταγωνισμού στον τομέα (που σήμερα απουσιάζει σχεδόν εντελώς, δεδομένου ότι η αγορά της προσφοράς λειτουργεί με ολιγοπωλιακό καθεστώς) και να εξετάσει το ενδεχόμενο εφαρμογής μιας πολιτικής διοικητικά καθοριζόμενων τιμών, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια των πλέον έντονων κρίσεων, ή μέτρων για τη γεφύρωση του συχνά αδικαιολόγητου χάσματος μεταξύ των τιμών παραγωγής και κατανάλωσης. Απέναντι στην κατάσταση αυτή ο καταναλωτής παραμένει αδύναμος και ανυπεράσπιστος.

2.6 Πρέπει να χρησιμοποιήσει ένα κοινό ταμείο για τη στήριξη της έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα των εναλλακτικών πηγών ενέργειας προκειμένου να μειωθεί η εξάρτηση από το πετρέλαιο –ιδιαίτερα στον τομέα των μεταφορών, αρχίζοντας από τον τομέα των αυτοκινήτων– μέσω σημαντικής αύξησης των επενδύσεων στον τομέα αυτόν. Για παράδειγμα, μπορεί να χορηγηθούν φορολογικές ελαφρύνσεις για επενδύσεις, ή ακόμη και να υποχρεωθούν οι εταιρείες πετρελαίου να διαθέτουν μέρος των κερδών τους για τον σκοπό αυτόν.

2.7 Πρέπει να αποφύγει την πρόκληση χειρότερων ζημιών από τον πληθωρισμό λόγω του αποπληθωρισμού που οφείλεται στην απότομη πτώση της τιμής του αργού πετρελαίου και στην ύφεση. Λόγω αδρανείας (ή ατελειών της αγοράς;) συνεχίζει να υφίσταται ένας πληθωρισμός βάσης ακόμη και μετά την πτώση της τιμής του αργού, υποκρύπτοντας συνεπώς την πιθανή άφιξη του αποπληθωρισμού.

3. Εισαγωγή

3.1 Η Επιτροπή αποφάσισε τελικά να αντιμετωπίσει το θέμα της ανόδου –ή μάλλον της διακύμανσης– των τιμών του πετρελαίου ενόψει των γεγονότων των τελευταίων μηνών που προκλήθηκαν από τη χρηματοπιστωτική κερδοσκοπία και την κατάρρευση των χρηματιστηρίων. Οι υψηλότερες τιμές προκάλεσαν πληθωριστικές πιέσεις στην ΕΕ. Η ΕΚΤ και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ αντέδρασαν ταχέως στις εν λόγω πιέσεις και τα αντιμετρά τους μετρίασαν τις πληθωριστικές πιέσεις αλλά επιβράδυναν την οικονομική μεγέθυνση.

3.2 Μόλις πρόσφατα αναθεωρήθηκαν οι περιοριστικές νομισματικές πολιτικές για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Ωστόσο, η χρηματοπιστωτική κρίση προκάλεσε ένα ισχυρό κλίμα ύφεσης το οποίο δεν συνδέεται διόλου με το πετρέλαιο και ως αποτέλεσμα, η πληθωριστική πίεση που οφειλόταν στο πετρέλαιο μειώθηκε σημαντικά. Κατά συνέπεια, η τάση για αύξηση των τιμών πετρελαίου θα εκλείψει.

3.3 Η άλλη σημαντικότερη συνέπεια είναι η μετατόπιση της αγοραστικής δύναμης από τις χώρες κατανάλωσης προς τις χώρες παραγωγής, η οποία μπορεί αντισταθμιστεί με μια αύξηση των εισαγωγών των χωρών αυτών από τις χώρες κατανάλωσης (οι εισαγωγές αυτές αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 26 % μεταξύ 2002 και 2007, ο οποίος ρυθμός είναι κατά πολύ ανώτερος του αντίστοιχου των γενικών παγκοσμίων εισαγωγών).

3.4 Όπως προκύπτει σαφέστερα από τη σύνοψη, η Επιτροπή εξετάζει διάφορες πτυχές του εν λόγω θέματος ενώ άλλες σχεδόν αγνοούνται ή υποτιμούνται (π.χ. οι συνέπειες της κερδοσκοπίας, η παρουσία μορφών ολιγοπωλίου στον τομέα, που εύκολα οδηγεί σε καρτέλ με όλες επακόλουθες συνέπειες, κλπ.).

3.5 Κατά συνέπεια, η ΕΟΚΕ οφείλει να εκτιμήσει την ανακοίνωση ειλικρινά και αντικειμενικά, αναδεικνύοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της προκειμένου να διατυπώσει συστάσεις και προτάσεις αναφορικά με τον μετριασμό του αντίκτυπου του πληθωρισμού στις τιμές και το κόστος παραγωγής.

3.6 Επιπλέον, πρέπει να επισημάνει τις ελλείψεις της πολιτικής της ΕΕ, τις αδυναμίες της σε διεθνές επίπεδο, τον διχασμό που υπάρχει στους κόλπους της όσον αφορά τους βασικούς λόγους απουσίας ελέγχου της «αγοράς» πετρελαίου και την κερδοσκοπία που την έχει θέσει στο στόχαστρό της.

3.7 Πρέπει να γίνει η εξής παρατήρηση: με βάση την πορεία της τιμής του πετρελαίου, που υποχώρησε αισθητά σε σχέση με τον Ιούλιο του 2008, θα έπρεπε να τροποποιηθεί κατάλληλα ο τίτλος της ανακοίνωσης της Επιτροπής. Το περιεχόμενο της παρούσης γνωμοδότησης λαμβάνει ωστόσο υπόψη τις όλο και πιο οικείες διακυμάνσεις της τιμής του πετρελαίου και όχι μόνο τις μέγιστες τιμές.

4. Κύρια σημεία της ανακοίνωσης

4.1 Τα αίτια της ανόδου των τιμών

4.1.1 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η **ραγδαία αύξηση των τιμών του πετρελαίου** τους τελευταίους μήνες μπορεί να συγκριθεί μόνο με εκείνη της δεκαετίας του 1970, ότι οι τιμές καταναλωτή ακολουθούν τις τιμές του αργού πετρελαίου, και ότι τα σημερινά επίπεδα είναι πάνω από το επίπεδο των τιμών των αρχών της δεκαετίας του 1980.

4.1.2 Η Επιτροπή θεωρεί, επίσης, ότι **οι υψηλές τιμές του πετρελαίου** οφείλονται κατά κύριο λόγο στη διαρθρωτική μεταβολή της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, που απορρέει από την αύξηση της κατανάλωσης (ειδικότερα στην Κίνα και την

Ινδία), τη μείωση του αριθμού των πετρελαιοπηγών, την απουσία αντίδρασης των κρατικών εταιρειών στις χώρες ΟΠΕΚ, την περιορισμένη ικανότητα διύλισης σε ορισμένες χώρες, το ασθενές δολάριο, την αύξηση του πληθωρισμού, κλπ.

4.2 Οι επιπτώσεις στην οικονομία της ΕΕ

4.2.1 Μεταξύ των σοβαρότερων επιπτώσεων συγκαταλέγεται και η αύξηση του πληθωρισμού και οι αλυσιδωτές συνέπειες στις τιμές της ενέργειας. Ακόμα και όταν οι τιμές των πρώτων υλών μειώνονται, συχνά δεν συμβαίνει το ίδιο και με τις τιμές καταναλωτή.

4.2.2 Οι δυσμενέστερες επιπτώσεις αφορούν τα νοικοκυριά, ειδικότερα τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, αν και σε διαφορετικό βαθμό στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, με αποτέλεσμα μεγαλύτερη εισοδηματική ανισορροπία και απώλεια αγοραστικής δύναμης, με επακόλουθο στη συνέχεια μεγαλύτερη φτώχεια.

4.2.3 Οι επιπτώσεις είναι, επίσης, σοβαρές για τις επιχειρήσεις και την οικονομική μεγέθυνση. Η Επιτροπή αναφέρει ειδικότερα ότι οι τομείς οι οποίοι έχουν πληγεί εντονότερα είναι η γεωργία, οι μεταφορές και η αλιεία. Ελπίζεται ότι τούτο θα προκαλέσει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

4.3 Μακροοικονομικές επιπτώσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες

4.3.1 Οι αναπτυσσόμενες χώρες εισαγωγής πετρελαίου θα υποστούν τις ολοένα και σοβαρότερες συνέπειες της αύξησης του πληθωρισμού αναφορικά τόσο με το ευρύτερο κοινό όσο και τις επιχειρήσεις.

4.3.2 Οι επιπτώσεις στις χώρες αυτές θα είναι ακόμη χειρότερες λόγω της επίδρασης στις τιμές των ειδών διατροφής, στα δημόσια οικονομικά, κλπ., ενώ στις υπανάπτυκτες χώρες εξαγωγής πετρελαίου έχουν σωρευθεί κεφάλαια, πράγμα που θέτει ιδιαίτερες προκλήσεις μακροοικονομικής πολιτικής, λόγω της συχνά ανεπαρκούς διαχείρισης των πετρελαϊκών εσόδων.

4.4 Πολιτικές αποκρίσεις από την ΕΕ

4.4.1 Οι αποκρίσεις της ΕΕ στηρίζονται στην υπόθεση ότι οι εν λόγω τιμές θα παραμείνουν υψηλές σε μεσοπρόθεσμο έως μακροπρόθεσμο ορίζοντα: απαιτούνται κατάλληλες αποκρίσεις όπως αυτές που αναφέρονται στη «δέση μέτρων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την αλλαγή του κλίματος» καθώς και άλλες για την ολοκλήρωση μιας πλήρως ανεπτυγμένης εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

4.4.2 Υπάρχει άμεση ανάγκη να καταβληθούν προσπάθειες για τον μετριασμό των επιπτώσεων στους καταναλωτές, ιδιαίτερα στα φτωχότερα νοικοκυριά. Οι συστάσεις αφορούν από φορολογικές ρυθμίσεις σχετικά με τα πετρελαϊκά προϊόντα έως τη σύγκληση διάσκεψης κορυφής των προμηθευτριών χωρών και των χωρών κατανάλωσης, ή την προώθηση του εφοδιασμού των χωρών που εισάγουν πετρέλαιο.

4.4.3 Οι συστάσεις για **μεσοπρόθεσμες** διαρθρωτικές αποκρίσεις εστιάζονται στην ενίσχυση του διαλόγου με τις κυριότερες χώρες που παράγουν πετρέλαιο, στην παρακολούθηση του «ανταγωνισμού» στον τομέα, στην αξιολόγηση της διαφάνειας των αποθεμάτων, στην αναθεώρηση της κοινοτικής νομοθεσίας στον εν λόγω τομέα (των αποθεμάτων), στη μελέτη φορολογικών μέτρων υπέρ των πηγών χαμηλών εκπομπών άνθρακα, στη διάθεση των κερδών των επιχειρήσεων εξόρυξης πετρελαίου για επενδύσεις, στην εξέταση της σκοπιμότητας φορολόγησης των εν λόγω κερδών, και στην ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ της ΕΕ και των αναπτυσσόμενων χωρών.

4.4.4 Οι συστάσεις για πιο μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές λύσεις περιλαμβάνουν: επίτευξη πολιτικής συμφωνίας μεταξύ των χωρών της ΕΕ σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας· βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας· θέσπιση διαρθρωτικών αλλαγών προκειμένου οι τομείς των μεταφορών και της αλιείας να καταστούν αποδοτικότεροι· χορήγηση άμεσων φορολογικών κινήτρων ή επιδοτήσεων για την ενθάρρυνση της εξοικονόμησης ενέργειας στα νοικοκυριά· και πολύ μεγαλύτερη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού της ΕΕ.

5. Παρατηρήσεις

5.1 Η ανακοίνωση της Επιτροπής συντάχθηκε την εποχή της ανησυχητικής κορύφωσης της τιμής του πετρελαίου στις αρχές του περασμένου καλοκαιριού. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι στη σημερινή οικονομία είναι πολύ σύνηθες το φαινόμενο αιφνιδίων και σημαντικών αλλαγών των προοπτικών, που ορισμένες φορές διαδέχονται ραγδαία η μία την άλλη.

5.2 Σε αντίθεση με τα όσα συνέβησαν πριν από λίγους μήνες, στην παγκόσμια οικονομία κυριαρχεί η ανησυχητική προοπτική της ύφεσης. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), η ύφεση ενδέχεται να επηρεάσει επίσης τις αναδυόμενες χώρες, οι οποίες τα τελευταία έτη (τα τελευταία τριάντα έτη περίπου, μετά τη λήξη της περιόδου που έχει περιγραφεί ως ο «χρυσός αιώνας» του σύγχρονου καπιταλισμού) είχαν εισέλθει σε ένα στάδιο οικονομικής μεγέθυνσης η οποία ήταν σαφώς και διαρκώς ταχύτερη από την αντίστοιχη των προηγμένων χωρών.

5.3 Σε αυτό το πλαίσιο, η πτώση των τιμών από τα υψηλά επίπεδα στα οποία είχαν ανέλθει τον Ιούλιο του 2008 (τα οποία ήταν εντελώς άνευ προηγούμενου σε ονομαστικές ή πραγματικές τιμές) στα χαμηλότερα επίπεδα του Νοεμβρίου του 2008 τα οποία, αποπληθωρισμένα, επέστρεψαν στα επίπεδα που ίσχυαν πριν από μια εικοσιπενταετία, είναι μια κατάσταση που δεν αποκλείεται να επανεμφανιστεί. Η κύρια ανησυχία των οικονομολόγων σήμερα είναι ότι μπορεί να ξεκινήσει μια αντιπληθωριστική δίνη η οποία, βεβαίως, δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη την αγορά πετρελαίου.

5.4 Συνιστάται να αποφευχθούν μακροπρόθεσμες προβλέψεις σχετικά με την πιθανή εξάντληση των διαθέσιμων υπογείων αποθεμάτων. Πρόκειται για ένα μόνιμο φόβο που υπάρχει εδώ και δεκαετίες – ο οποίος, όμως, μπορεί να είναι αδικαιολόγητος. Σε πρόσφατο τεύχος του έγκριτου *The Economist* (21 Ιουνίου 2008) επισημαίνεται ότι τα γνωστά αποθέματα πετρελαίου θα πρέπει, με τους σημερινούς ρυθμούς παραγωγής, να επαρκέσουν 42 ακόμη

έτη (διάστημα που δεν είναι διόλου αμελητέο – κανείς δεν γνωρίζει τι μπορεί να συμβεί, ιδίως από την άποψη των επιστημονικών και τεχνολογικών καινοτομιών τα επόμενα 42 έτη). Ωστόσο, τονίστηκε επίσης ότι τα γνωστά αποθέματα της Μέσης Ανατολής παρέμειναν στα ίδια επίπεδα για πολλά χρόνια: όπως διευκρινίζει το περιοδικό, αυτό σημαίνει ότι οι νέες ανακαλύψεις τείνουν να αντισταθμίζουν το πετρέλαιο που παράγεται και καταναλώνεται, ή ότι οι εκτιμήσεις των αποθεμάτων δεν είναι πολύ ακριβείς. Πρέπει ωστόσο να υπογραμμιστεί ότι ο υπολογισμός βασίζεται στους σημερινούς ρυθμούς παραγωγής. Το πρόβλημα, ωστόσο, δεν είναι τόσο η μακροπρόθεσμη εξάντληση των αποθεμάτων, αλλά αυτό που αφορά στις προοπτικές τις κρίσης, που εξαρτώνται από τις ανισορροπίες που παρατηρούνται μεταξύ βραχυχρόνιας προσφοράς και ζήτησης, και ειδικότερα ύστερα από τυχόν διακοπές της παραγωγής στις στρατηγικές ζώνες.

5.5 Οι γεωλογικές έρευνες για νέα αποθέματα και πηγές είναι, και πρέπει να είναι, μια συνεχής διαδικασία. Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970, οι οποίες συγκαταλέγονται μεταξύ των πλέον σημαντικών γεγονότων του προηγούμενου αιώνα, είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές και συναφείς για τη σημερινή συγκυρία. Οι κρίσεις αυτές οφείλονταν περισσότερο στους περιορισμούς εφοδιασμού που είχαν επιβάλει οι χώρες παραγωγής και λιγότερο σε αυθόρμητα φαινόμενα της αγοράς όπως φαίνονται να είναι οι σημερινές ανισορροπίες. Πάντως, η ραγδαία άνοδος των τιμών την εποχή εκείνη ενθάρρυνε τις έρευνες για νέες πηγές με τη χρήση ιδιαίτερα καινοτόμων μεθόδων παραγωγής.

5.6 Πρέπει να υπάρχει συνεχώς στενότερη παρακολούθηση των εξελίξεων της αγοράς που προκαλούνται από οποιαδήποτε αναντιστοιχία της προσφοράς και της ζήτησης.

5.7 Ως επακόλουθο των περιοριστικών νομισματικών πολιτικών που υιοθετήθηκαν από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και έπειτα, ιδίως από τις κυβερνήσεις Reagan και Thatcher στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο αντίστοιχα, βάσει των θεωριών του μονεταριστή Milton Friedman της «σχολής του Σικάγου», τα επιτόκια σημείωσαν κατακόρυφη άνοδο, ωθώντας όσους διατηρούσαν αποθέματα να αναθεωρήσουν τις προτεραιότητές τους. Έκριναν ότι η διατήρηση των διαθέσιμων υπογείων αποθεμάτων πετρελαίου θα ήταν ιδιαίτερα επίζηττα για τα συμφέροντά τους λόγω της αντίστοιχης απώλειας κερδών. Η άνοδος των επιτοκίων συνέβαλε σημαντικά στη διάλυση του καρτέλ του πετρελαίου στα μέσα της δεκαετίας του 1980.

5.8 Μια προσεκτική ανάλυση πρέπει να λάβει υπόψη όχι μόνο τις πληροφορίες που προέρχονται από γενικές γεωλογικές ή τεχνολογικές γνώσεις αλλά και από τα αποτελέσματα οικονομικών αναλύσεων. Στη βάση αυτή, εάν η σπάνια των πόρων και η υπερβολική ζήτηση σε σχέση με την προσφορά προκαλούν άνοδο της τιμής, η άνοδος της τιμής με τη σειρά της θα επηρεάσει τη διαθεσιμότητα των πόρων, συμβάλλοντας συχνά στην αποκατάσταση της ισορροπίας. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στις περιπτώσεις αυτές ότι η αναζήτηση νέων πετρελαϊκών αποθεμάτων μπορεί να επηρεάσει ιδιαίτερα ευαίσθητες οικολογικές ζώνες και τοπία (π.χ. το Βόρειο Πόλο). Για να μη συμβεί αυτό θα πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικές πηγές.

5.9 Πρέπει να διατυπωθεί ένα περαιτέρω σχόλιο, μεθοδολογικής φύσης, προτού αναζητηθούν τα αίτια της πρόσφατης ανόδου των τιμών. Προϋπόθεση για τη χάραξη μιας στρατηγικής δράσης είναι η διάθεση των ακριβέστερων δυνατών πληροφοριών. Σύμφωνα με τον διάσημο ιταλό οικονομολόγο, Luigi Einaudi, «για να αποφασίζουμε πρέπει να γνωρίζουμε».

5.10 Η ΕΟΚΕ απευθύνει, επίσης έκκληση για μια σαφέστερη εικόνα όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς πετρελαίου. Οι φόβοι που προκαλούνται από τις σημαντικές διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου βασίζονται σε στατιστικά δεδομένα τα οποία ουσιαστικά εστιάζονται στην παρακολούθηση των ημερησίων τιμών της αγοράς. Για παράδειγμα, μία από τις γνωστότερες μεθοδολογίες είναι αυτή που χρησιμοποιεί το ΔΝΤ για τον υπολογισμό της APSP (της μέσης τιμής spot του πετρελαίου), δηλαδή ο αστάθμιστος μέσος όρος των τιμών Brent, Dubai και WTI (δηλαδή της αμερικανικής τιμής).

5.11 Θα ήταν ενδεχομένως χρήσιμο να αναφέρονται οι μέσες τιμές εισαγωγής αργού πετρελαίου, οι οποίες μπορούν να υπολογιστούν από τις στατιστικές εξωτερικού εμπορίου των κυριότερων τουλάχιστον χωρών εισαγωγής. Κατά πάσα πιθανότητα, η γνώση των συνθηκών εφοδιασμού σε αργό πετρέλαιο είναι πολύ πιο αξιόπιστη από την εικόνα που προσφέρουν οι ημερήσιες τιμές της αγοράς.

5.12 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι μια άρτια ανάλυση των αιτίων της πρόσφατης ραγδαίας ανόδου της τιμής του πετρελαίου, και της ακόμα περισσότερο θεαματικής πτώσης της, πρέπει να στηρίζεται στις πραγματικές υποκείμενες τάσεις της παγκόσμιας οικονομίας.

5.13 Ωστόσο, σημειώνει ότι η ανακοίνωση δεν αναφέρεται στη χωρίς αμφιβολία σημαντική συμβολή των ισχυρών κερδοσκοπικών πιέσεων στην ανεξέλεγκτη άνοδο της τιμής του πετρελαίου. Χωρίς την κερδοσκοπία αυτή, θα ήταν πολύ απίθανο η τιμή του πετρελαίου να ανέλθει σε 147 δολάρια τον Ιούλιο, για να πέσει σε 60 δολάρια περίπου τον Οκτώβριο του 2008.

5.14 Ωστόσο, εξετάζοντας τις μεταβολές των υποκείμενων στατιστικών, μπορεί να λεχθεί ότι η παγκόσμια κατανάλωση ενέργειας έχει σήμερα σταθερά υπερβεί τα 10 εκατομμύρια τόνους ισοδύναμου πετρελαίου, και αυτή η αύξηση στηρίζεται στην αύξηση του παγκόσμιου ΑΕγχΠ το οποίο βρίσκεται σε ένα πρωτοφανώς υψηλό επίπεδο από απόψεως απολύτου όγκου, αν όχι και από απόψεως σχετικής έντασης.

5.15 Ωστόσο, πρέπει να εξεταστεί η πιθανότητα ύφεσης η οποία οφείλεται στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Πάντως, δεν πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι επί τέσσερα συναπτά έτη, από το 2004 έως το 2007, η παγκόσμια παραγωγή αυξήθηκε κατά 5 % ετησίως, υποδαυλιζόμενη σε μεγάλο βαθμό από την ώθηση των αναδυόμενων οικονομιών. Πρώτες μεταξύ αυτών είναι η Κίνα και η Ινδία, αλλά δεν είναι οι μόνες: ακόμα και η Αφρική

αναζωογονείται και η οικονομία της αναπτύσσεται με ρυθμό 6-7 % ετησίως. Η Ρωσία επανέρχεται στο διεθνές προσκήνιο ως παγκόσμιος γίγας. Παντού η διεθνής σκηνή βρίσκεται σε ρευστή κατάσταση.

5.16 Το παγκόσμιο ΑΕγχΠ, υπολογιζόμενο σε πραγματικούς όρους με βάση τις τιμές του 2007, ανήλθε από 53 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2003 (υπολογιζόμενο –πολύ ορθά, κατά τη γνώμη μας– με όρους *ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης* και όχι βάσει συναλλαγματικών ισοτιμιών αγοράς) σε 65 τρισεκατομμύρια το 2007, σημείωσε δηλαδή αύξηση 12 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Τούτο ισούται με την προσθήκη μιας οικονομίας ίσης προς την αμερικανική στην παγκόσμια οικονομία σε διάστημα τεσσάρων μόνο ετών.

5.17 Μια ετήσια αύξηση κατά 5 % σημαίνει ότι, εάν διατηρηθεί αυτός ο ρυθμός ανάπτυξης (πράγμα που δεν είναι κατ' ανάγκη αδύνατο), η παγκόσμια παραγωγή θα έχει διπλασιαστεί σε δεκατέσσερα χρόνια και θα έχει τετραπλασιαστεί σε εικοσιεξι – με άλλα λόγια, σε μια γενιά. Η προοπτική αυτή μπορεί να φαίνεται εξωπραγματική, αλλά δείχνει ότι εισερχόμαστε σε ένα εντελώς νέο στάδιο της οικονομικής ιστορίας.

5.18 Η ανακοίνωση ορθά υπενθυμίζει ότι, όπως και σε κάθε άλλη περίοδο της ιστορίας, η ενέργεια αποτελεί ζωτικό στοιχείο της οικονομικής μεγέθυνσης. Κατά συνέπεια, μία από τις βασικές συνέπειες της παρούσας ισχυρής οικονομικής μεγέθυνσης είναι η έντονη πίεση που ασκείται στις ενεργειακές πηγές.

5.19 Όπως αναφέρεται παραπάνω, πρέπει να επισημωθεί η προσοχή στις συνέπειες της ευρείας κερδοσκοπίας στην αγορά πετρελαίου. Το αποτέλεσμα είναι εντείνει τις διακυμάνσεις τα υποκείμενα αίτια των οποίων είναι, αναμφίβολα, διαρθρωτικής φύσης.

5.20 Για να κατανοηθούν οι διακυμάνσεις των τιμών, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, σήμερα, το ένα τρίτο της ενέργειας που καταναλώνεται προέρχεται από το πετρέλαιο.

5.21 Από μια προσεκτικότερη εξέταση των διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με τις τιμές της αγοράς πετρελαίου προκύπτουν ορισμένα αποτελέσματα που προκαλούν έκπληξη, και τα οποία δεν συμφωνούν με τους ισχυρισμούς της Επιτροπής (πηγή: inflationdata.com/inflation/inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp Financial Trend Forecaster).

5.22 Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι, από τη δεκαετία του 1940 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η τιμή του πετρελαίου σε πραγματικούς όρους –δηλαδή αποπληθωρισμένη με βάση τον γενικό ρυθμό πληθωρισμού ο οποίος επηρεάζει τις συνολικές τάσεις των τιμών– παραμένει βασικά αμετάβλητη, οριακά πάνω από 20 δολάρια το βαρέλι. Το ίδιο δείχνουν όλες οι διαθέσιμες σχετικές πηγές.

5.23 Για τριάντα σχεδόν χρόνια (η περίοδος που στη συνέχεια έγινε γνωστή ως ο «χρυσός αιώνας» του σύγχρονου καπιταλισμού, που ο διαπρεπής ιστορικός Eric Hobsbawm περιέγραψε ως το πλέον έντονο στάδιο οικονομικής ανάπτυξης που έχει γνωρίσει μέχρι σήμερα η ανθρωπότητα σε τόσο μεγάλη κλίμακα), η τεράστια οικονομική μεγέθυνση της υψηλίου δεν είχε περιοριστεί από τη σπάνι των ενεργειακών πηγών: ο εφοδιασμός ήταν σαφώς ικανός να ικανοποιήσει την αυξανόμενη ζήτηση.

5.24 Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970 –η πρώτη συνδέεται με τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ τον Οκτώβριο του 1973, η δεύτερη με την επανάσταση του αγιατολάχ Χομείνι στην Περσία– απέκτησαν τη δυσμενή φήμη ότι προκάλεσαν τις κατακόρυφες ανόδους των τιμών που, σύμφωνα με την Επιτροπή, μπορούν να καταγραφούν ως επιτυχείς προσπάθειες του καρτέλ του ΟΠΕΚ να ελέγξει την παραγωγή.

5.25 Ωστόσο, κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, ευθύνονται και άλλοι παράγοντες για την κρίση και την αιφνίδια άνοδο των τιμών, κατά πρώτο και κύριο λόγο η περίοδος των σοβαρών νομισματικών διαταραχών που κορυφώθηκαν με τη δήλωση της μη μετατρέψιμότητας του δολαρίου τον Αύγουστο του 1971. Οι αναταραχές αυτές οφείλονταν στο υπερβολικό έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών των ΗΠΑ, που κατέστησε αδύνατη τη διατήρηση του νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods. Η κρίση του δολαρίου αντικατοπτρίστηκε στις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που τελικά επηρέασαν έντονα την αγορά πετρελαίου. Τέλος, δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η παγκόσμια οικονομική κατάσταση χαρακτηριζόταν από έντονη αύξηση της παραγωγής που προκάλεσε μια ισχυρή, ωθούμενη από τη ζήτηση, πίεση στο σύνολο της αγοράς πρώτων υλών.

5.26 Φρονούμε ότι, σε σύγκριση με την παρούσα κατάσταση, οι διαφορές είναι μεγαλύτερες από τις ομοιότητες. Συνήθως υπάρχει μόνο μια πολύ ισχυρή οικονομική μεγέθυνση στην παγκόσμια οικονομία. Δεν μπορούν να εντοπιστούν σημαντικές χειραγωγήσεις της αγοράς εκτός από τις κερδοσκοπικές δραστηριότητες, μολονότι είναι πολύ διαφορετικές από τη δράση του καρτέλ πετρελαίου του ΟΠΕΚ το οποίο ήταν επίσημος παρόν σε κανονικές διεθνείς διασκέψεις.

5.27 Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ότι ούτε και η σημερινή σώρευση δολαρίων, ιδιαίτερα στην Κίνα και την Ιαπωνία, έχει πολλά κοινά με την εξάπλωση παρομοίων συναλλαγματικών αποθεμάτων από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Η Κίνα και η Ιαπωνία δεν είναι διόλου πρόθυμες να διοχετεύσουν αιφνιδίως ή απερίσκεπτα τα τεράστια αποθέματα δολαρίων που διαθέτουν στην αγορά.

5.28 Οι εξαιρετικά αυστηρές νομισματικές πολιτικές που ακολούθησαν οι μεγαλύτερες δυτικές χώρες είχαν ως αποτέλεσμα, ιδιαίτερα από το 1986 και μετά, την πτώση των τιμών. Πρέπει να επισημανθεί ότι, και πάλι σε πραγματικούς όρους, οι μέσες τιμές την επταετία 1993-1999 ανέρχονταν σε 23 δολάρια το βαρέλι, στην ίδια ακριβώς τιμή όπως και σαράντα έτη νωρίτερα (1953-1959), μετά την ισχυρή οικονομική μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας και την αύξηση της ζήτησης για πετρέλαιο.

5.29 Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την άποψη της Επιτροπής ότι η επιτάχυνση της παγκόσμιας οικονομικής μεγέθυνσης δεν είναι λιγότερο σημαντική επειδή συγκεντρώνεται στις αναδυόμενες οικονομίες και όχι πλέον στις προηγμένες. Η εν λόγω μεγέθυνση φαίνεται να έχει θέσει σε κίνηση μια υποκείμενη τάση προς άνοδο των ονομαστικών και πραγματικών τιμών από μια μέτρια τιμή 30 δολαρίων το βαρέλι το 2003 (έτος που άρχισε η «ισχυρή» φάση της παγκόσμιας οικονομικής κατάστασης) στο σημερινό επίπεδο των 60 δολαρίων, δηλαδή πρακτικά στη διπλάσια τιμή. Αληθεύει ότι κατά την περίοδο 2003-2007 το δολάριο απώλεσε το ένα τέταρτο της αξίας του έναντι του ευρώ, λόγος για τον οποίο η τιμή του πετρελαίου σε ευρώ δεν διπλασιάστηκε, μολονότι αυξήθηκε κατά 50 %.

5.30 Αυτό αληθεύει έστω και εάν η κορύφωση της τιμής τον περασμένο Ιούλιο σε 147 δολάρια πιθανόν να ήταν αποτέλεσμα φούσκας. Εάν αυτή η κορύφωση της τιμής ήταν αποτέλεσμα κερδοσκοπίας, τότε στο προσεχές μέλλον μπορεί να αναμένεται επιστροφή σε μια ανοδική τάση της τιμής όταν οι κερδοσκόποι θα αρχίσουν να αγοράζουν πετρέλαιο σε μια τιμή που θεωρούν καλή. Οι παγκόσμιοι παράγοντες του τομέα του πετρελαίου, η ισχυρή επιρροή των οποίων πρέπει τουλάχιστον να περιοριστεί και να καταστεί πιο διαφανής, θεωρούν σήμερα ότι μια τιμή γύρω στα 80 δολάρια το βαρέλι είναι η «φυσιολογική», με άλλα λόγια σε ένα αισθητά υψηλότερο επίπεδο από ό,τι στην έναρξη της ανοδικής φάσης (γύρω στα 30 δολάρια το 2002-2003).

Βρυξέλλες, 25 Φεβρουαρίου 2009.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Mario SEPI